

Євгенія Квітень, методист
суспільно-гуманітарної освіти
та міжнародної інтеграції
Комунального закладу «Інститут післядипломної
педагогічної освіти Чернівецької області»,
Чернівці, Україна,
cvitened@ukr.net

Особистість у післядипломній освіті: від ретроспективи до сучасних підходів

У сучасних умовах глобальних трансформацій та швидкого оновлення знань післядипломна освіта набуває особливого значення як складова системи безперервного навчання. Її основним завданням є забезпечення професійної мобільності, вдосконалення кваліфікації та розвиток індивідуальних здібностей.

У центрі цієї системи перебуває особистість – людина з унікальними потребами, досвідом і мотиваціями. Проте розуміння ролі особистості в післядипломній освіті змінювалося в різні історичні періоди. Якщо у минулому домінувала парадигма колективного, стандартизованого підходу, то сучасні тенденції визначають індивідуалізацію, гуманізацію та активну участь слухача в освітньому процесі.

Як зазначає В. Кремень, «Освіта майбутнього – це освіта для людини, яка стає її головною цінністю та рушійною силою» [3, с. 17]. Саме це положення визначає логіку дослідження проблеми.

Метою даної роботи є аналіз ролі особистості в системі післядипломної освіти крізь призму ретроспективних та сучасних поглядів.

Ретроспективний вимір: традиційні уявлення про роль особистості

У радянський період післядипломна освіта в Україні мала чітко визначені функції: підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів. Навчання організовувалося за єдиними програмами, що не враховували індивідуальних потреб слухачів.

Особистість у цій системі виступала здебільшого **об'єктом педагогічного впливу**. Слухач курсів отримував стандартизований обсяг знань, часто відірваний від його практичних завдань. Такий підхід забезпечував дисципліну

й масовість, але обмежував розвиток критичного мислення та індивідуальної ініціативи.

Разом із тим, навіть у традиційній моделі простежувалися позитивні риси: формування професійної етики, відповідальності та залучення до загальної системи підвищення кваліфікації. Як зазначає українська дослідниця Лариса Лук'янова, «... радянська система післядипломної освіти була зорієнтована не на людину, а на потреби держави, що знижувало її гуманістичний потенціал» [7, с. 54].

Сучасні підходи: гуманізація та андрагогіка

Із проголошенням незалежності України та інтеграцією в європейський освітній простір роль особистості в післядипломній освіті зазнала суттєвих змін. Сучасні концепції ґрунтуються на принципах **андрагогіки**, що розглядає дорослого слухача як активного учасника навчання.

М. Ноулз, засновник андрагогіки, наголошував: «... дорослий навчається ефективніше тоді, коли бачить практичну цінність отриманих знань і може застосувати їх у реальному житті» [6, р. 29].

Ключові положення андрагогічного підходу:

- врахування професійного і життєвого досвіду дорослої людини;
- орієнтація на практичне застосування знань;
- самостійність у виборі форм і методів навчання;
- поєднання освітніх і особистісних цілей.

У сучасних умовах післядипломна освіта включає не лише традиційні курси, а й онлайн-навчання, тренінги, майстер-класи, менторські програми. За даними ЮНЕСКО, «... безперервне навчання є ключовою умовою конкурентоспроможності особистості на ринку праці» [4].

Таким чином, **особистість із пасивного об'єкта перетворюється на суб'єкта та співтворця освітнього процесу**. Від внутрішньої мотивації, готовності до змін і здатності інтегрувати нові знання у власну практику залежить результативність навчання.

Перспективи розвитку та значення для України

Сучасний розвиток післядипломної освіти в Україні відбувається в умовах воєнних і поствоєнних реалій. Це зумовлює потребу у швидкому перенавчанні, набутті нових компетентностей і підвищенні стресостійкості.

Особистість у цьому контексті виступає **центральним чинником трансформацій**:

- як носій професійних компетентностей;
- як активний суб'єкт адаптації до нових умов;
- як рушій відновлення держави та розвитку суспільства.

На думку українських педагогів, «Саме орієнтація на індивідуальні освітні потреби та створення умов для саморозвитку є передумовою ефективної післядипломної освіти в сучасній Україні» [8, с. 112].

Висновки

Ретроспективний аналіз показує, що у минулому післядипломна освіта розглядала особистість переважно як об'єкт засвоєння стандартизованих знань. Сучасні підходи ґрунтуються на ідеях андрагогіки та гуманізації, що ставлять людину в центр освітнього процесу.

Таким чином, роль особистості в системі післядипломної освіти зазнала принципової трансформації: від пасивного виконавця до активного творця власної освітньої траєкторії. Ця зміна парадигми відповідає потребам часу й відкриває нові можливості для розвитку суспільства та держави.

Список використаної літератури

1. Андрагогіка: теорія і практика навчання дорослих : навч. посіб. / За ред. С. Гончаренка. – Київ : Вища школа, 2012.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – Київ : Либідь, 1997.
3. Кремень В. Г. Філософія освіти. – Київ : Знання України, 2008.
4. UNESCO. Lifelong Learning and the Role of Adult Education. – Paris, 2020.
5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
6. Knowles M. The Modern Practice of Adult Education. – Chicago : Follett, 1980.

7. Лук'янова Л. Б. Освіта дорослих: європейський вимір та українські реалії. – Київ : Педагогічна думка, 2011.
8. Савченко О. Я. Освітні системи в умовах глобалізації. – Київ : Педагогічна думка, 2016.
9. Сисоєва С. О., Осадча К. П. Освіта дорослих: розвиток особистості в умовах глобальних змін. – Миколаїв : Іліон, 2019.
10. Jarvis P. Adult Learning in the Social Context. – London : Routledge, 2004.